

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Zita Bružaitė: „Neužtenka žinoti, reikia ir tikėti“

2013-09-20

ŽURNALAS: LITERATŪRA IR MENAS

TEMA: Muzika

AUTORIUS: Jūratė Kuodytė

DATA: 2013-09

Zita Bružaitė: „Neužtenka žinoti, reikia ir tikėti“

Jūratė Kuodytė

Rugsėjo 7 dieną Vilniaus Bernardinų bažnyčioje prasidėjusiame tarptautiniame sakralinės muzikos projekte – „Pax et Bonum 2013“ – nuskambėjo kompozitorės Zitos Bružaitės naujausias kūrinys – kantorija „Lumen Fidei“ („Tikėjimo šviesa“). Koncertas buvo skirtas palaimintojo popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymo Lietuvoje 20-mečiui paminėti.

Zitą Bružaitę kalbina Jūratė Kuodytė.

Evgenios Levin nuotrauka

Koncerto įžangoje kalbėjusi Lenkijos instituto Vilniuje direktorė dr. Małgorzata Kasner pastebėjo, kad popiežius Jonas Paulius II būtų patenkintas, kad esame čia kartu, taip primindama prieš 20 metų palaimintojo pasakytus žodžius Šv. Dvasios bažnyčioje: „Lenkai ir lietuviai kviečiami bendradarbiauti, o pirmiausia suprasti vienas kitą, kad tvirtėtų jų vienas tikėjimas, ta pati viltis ir meilė“. Tokio bendradarbiavimo rezultatas – galimybė išgirsti puikų solistą iš Lenkijos Piotrą Olechą (kontratenoras), kuris jau antrą kartą atvyksta į šią muzikos ir tikėjimo šventę Lenkijos instituto kvietimu. „Lumen Fidei“ kiti atlikėjai: Mindaugas Zimkus (tenoras), Liudas Mikalauskas (bosas), Petras Vyšniauskas (saksofonas), Arkadijus Gotesmanas (perkusija), Agnė Petruškevičiūtė (elektriniai vargonai), varinių pučiamųjų ansamblis „Protuberus brass“, vadovaujamas Egidijaus Mikniaus, Vilniaus miesto savivaldybės choras „Jauna muzika“, vadovaujamas Vaclovo Augustino, kuris kartu parengė kūrinio atlikimą. Premjeros sėkmę liudijo neįtikėtina tylą kūrinio pabaigoje, kurią po poros minučių nutraukė ilgos klausytojų ovacijos.

Tikėjimo šviesą muzikoje šio projekto režisierė Vilija Grigonytė sumanė praturtinti lazerių šviesomis, kurios sklido nuo altoriaus, ir papuošti kuklų altorių plačia gyvų gėlių juosta. Vaizdas pribloškiantis ir žavintis, tik galima pasvarstyti, ar jis derėjo

veikiančioje pranciškonų bažnyčioje? O gal vis dėlto tokiam projektui būtų natūralesnė koncertų salė, atviros miestų erdvės, antai, Vilniaus arkikatedros ar Pažaislio ansamblio aikštė. Galbūt „Lumen Fidei“ autorė pakeis savo nusistatymą atlikti kompoziciją tik bažnyčioje ir ją turės džiaugsmo išgirsti įvairių Lietuvos ir užsienio miestų šiuolaikinės muzikos gerbėjai.

„Lumen fidei“ nėra pirmas Jūsų kūrinys religine tematika. Kas paakino šį sykį ir kodėl muzikai pasirinkote benediktinių šventosios Hildegardos Bingenietės tekstus?

Jau porą metų mane kamavo mintis grįžti prie didelio kūrinio, naudojant kitokius, nestandartinius tembrus, bet dar svarbesnė mintis toje dëlionėje – turinys, tikėjimo, harmonijos, vilties kelionė, atsiremiant į žvaigždes, kurias seniai nešiojuosi savo širdyje ir kurios retkarčiais tampa mano gyvenimo atramomis. Apie jas niekada nepasakodavau ir nesu linkusi ateityje atvirauti, norėdama pasaugoti nuo buities ir kasdienybės rutinos, tačiau minčių misticizmą norėjosi materializuoti. Tos žvaigždės – tai šv. Hildegarda Bingenietė, kuri lydi mane nuolatos, šv. Aurelijus Augustinas, kurio knyga „Išpažinimai“ nuolat po ranka, t. y. ant miegamojo stalelio, ir palaimintasis popiežius Jonas Paulius II, kurį jau pati girdėjau ir mačiau prieš 20 metų Kaune, Santakoje, šv. Mišiose. Jo pasakytos mintys persmelkė tarsį paliesto būgno garsas, kuris pasklido ir kurį girdžiu iki šiol. Prisimenu jo žodžius Santakoje apie žemės sukūrimą, kuri mums atiduota kaip Dievo palikimas mūsų globai ir rūpesčiui, kurios veidą mes galime keisti arba į gera, arba į bloga. Matydami karus, daromą žalą gamtai, cheminių ginklų intervencijas, suprantame, kad tikrai ne visada esame linkę tuo palikimu tinkamai pasirūpinti. Sukrėtė Kosovo įvykiai, per kuriuos buvo nužudyta apie 1 mln. gyvybių. Tuomet pagalvojau, kad mums liko tik melstis ir daryti tai, kas gera ir gražu, kad keistume tos žemės veidą. Ir tai galime padaryti ne griaudami, o kurdami, statydami. Jei turime viduje tikėjimo šviesą, tai privalome nepamesti jos kiekviename žingsnyje, kai dangus mums siunčia išbandymus, kai ieškome atsakymų į sudėtingus gyvenimo klausimus. Kažkada esu parašiusi kantatą „Amžių dainos“, kurioje norėjau pažvelgti į meilės, tikėjimo ir ištikimybės temas, pasivaikščioti po skirtingas epochas, kalbas. Vėliau sugrįžau prie „Piligrimų“, kūrinio fagotų chorui ir sopraniniam saksofonui, kurį inspiravo žymus fagotininkas Šarūnas Kačionas ir minėti įvykiai Kosove. Pastarasis kūrinys tuomet taip pat buvo atliktas kaip tik šioje Bernardinų bažnyčioje, į kurią sugrįžau po 14 metų.

Minėti kūriniai tarsį brandino mane naujai idėjai, mintys sukosi galvoje ir taip sutapo, kad į mane kreipėsi „Pax et Bonum“ festivalio sumanytojai, kviesdami sukurti muziką, kuri skleistų šviesą, gėrį, viltį. Jeigu daugelis verkia, kad jų stalčiai pilni muzikos, tai manasis buvo tuščias ir norėjau jį užpildyti koku nors prasmingu darbu. Niekur neskubėjau, projekto rengėjai leido pasirinkti atlikėjus, instrumentų sudėtį, o tai iš tiesų didelė dovana kiekvienam būsimo kūrinio autoriui.

Kiek šiam vokalinės-instrumentinės muzikos žanrui įtakos turėjo religinė simbolika?

Rėmiausi šv. Hildegardos Bingenietės laisvai parinktais lotyniškais tekstais. Kūrinys septynių dalių, iš kurių keturios programinės: „Ave generosa“ („Šlovė tau“), „O beata infantia“ („O, palaimintas vaike“), „O rubor sangvinis“ („O, kraujo raudonume“), „Spiritus Sanctus vivificans vita“ („Šventoji Dvasia, gyvybę suteikianti gyvybe“) ir trys intrados. Pats žanras yra kantatos – dainavimo ir oratorijos – meldimosi derinys. Programinės dalys išreiškia religijos ir kasdienio dvasingumo prasmes, o intrados – dabartinį laikotarpį, panaudojant instrumentinės muzikos improvizacijas, atliekamas džiazo atlikėjų, elektroniką, girdimus ar nujaučiamus roko, *crossover* gijas. Tekstai

paliečia dvasią, pavyzdžiui, žodžiai, skirti Švč. Mergelei Marijai: „Tu balčiausia lelija, kurią Dievas pašlovino...” arba „Tegu visa Bažnyčia spindi džiaugsmu ir skamba kaip simfonija, šlovindama visų švelniausią ir pagarbinimo vertą Mergelę Mariją...”. Kūrinio finale, pasakalijoje, muzika kartojasi 12 kartų (aliuzija į 12 Kryžiaus kelio stočių) kaip variacijos, o tos dalies inspiracija – Hildegardos žodžiai: „Šventoji Dvasia, gyvybę suteikianti gyvybę, išjudinanti kiekvieno gyvio šaknis...” Grožis. Nesu didelė liturgijos ir teologijos žinovė, taigi tekstai laisvai perfrazuoti ir pritaikyti. Rėmiausi balsais, kūrinio pradžioje ir pabaigoje, elektroninėje dalyje panaudojau garsą *sol*, nuskambantį per tris oktavas, simboliškai atspindintį Šv. Trejybę. Finale naudoju sekvenčijas (mano kūrybai būdinga muzikinio vystymo priemonė), kurios krintančiomis bangomis išreiškė dvasios atodūsius. „Beata” ir „Spiritus Sanctus” dalyje elektronikoje panaudojau ir specifinį, mano pačios pavadintą „stikliniu” garsyną, kuris yra tarsi vitražo, vizualios koncepcijos muzikoje atspindys. Tačiau klausytojui galbūt tai nėra įdomu ir nereikia suprasti, žinoti visų kūrybos bei įsivaizdavimo detalių, nes tikslas buvo, kad per mano kūrinį, atlikėjus būtų pajauta / išgirsta šviesa, nuotaikų ir jausmų spalvos, kad kartu išgirstų ir save, atrastų sau aktualius tikėjimo atramos taškus, kurie svarbūs kiekvieno mūsų dvasiniam gyvenimui. Galiausiai – norėjau, kad muzikos garsai pamaitintų dvasią ir padėtų atskleisti *tikėjimo šviesą*. „Lumen fidei” – tai maldos su muzika aktas.

Šiandien vis dažniau prakalbama apie tai, kad Vakarų Europa praranda krikščionišką tapatybę. Jau prieš 20 metų buvau šokiruota vokietės, turinčios teologijos magistrą, pareiškimu, kad tikėjimas ir jo praktikavimas visai nebūtinai, jei nori studijuoti teologiją. Jūsų nuomone, ar reikia tikėti į Kristų, jei ketini kurti, pavyzdžiui, mišias?

Tai kokia tada prasmė ir koks tikslas?! Dėl pažinimo, kad mokėtum įsisavinti liturginių apeigų dėsningumą? Man atrodo, kad toks kelias nėra tikras, ir todėl tikriausiai esu iš tų maksimalistų, tikinčių, kad yra tam tikrų dalykų, kuriuos reikia apgaubti nuoširdžiu tikėjimu. Kai ėmiausi „Lumen fidei”, tikrai kai kurių dalykų nežinojau, ir todėl tokios nedidelės „studijos” padeda. Kiekvienas kūrinys, net jei jis nėra susijęs su religiniais motyvais, yra tam tikro vidinio išgyvenimo kelias. Antai fortepijoniniame kvartete „Vėlių takas” panaudojau vieną J. S. Bacho choralo „Ach wie flüchtig, ach wie nichtig” temą, bet dėl to šio kūrinio nevadinu religine muzika, nors sakralumo (mintys, simboliai ir pan.) į muzikos garsus įpinta nemažai. Esu parašiusi kūrinų, kuriuose nėra užuominos apie krikščioniškus simbolius, pavyzdžiui „A la luna”, pagal italų poeto Giacomo Leopardi tekstus, bet jo dvasinis užtaisas taip pat yra stiprus – ir nesvarbu, kad jo pagrindą sudaro vingrus, su džiazu elementais susipinantis ažūras. „Ave Marija” giesmė, kuri man tarsi iš dangaus nusileido, arba „Missa brevis” ar religinės giesmės lietuvių kalba vėlgi savaip išaugo iš tikėjimo ir iš savaip susikurtos sakralumo tradicijos. Dažniausiai negalvoju apie save kaip apie religinės muzikos kūrėją, tačiau kartu manau, kad neužtenka žinoti, reikia ir tikėti.

Kūrinys nėra liturginės muzikos pavyzdys. Taigi, jis galėtų būti atliekamas ne tik bažnyčioje, bet ir koncertų salėje?

Vis dėlto šiandien neįsivaizduoju, kad „Lumen fidei” galėtų būti atliekamas kitoje erdvėje, negirdžiu jo nei kokiuose nors šiuolaikiniuose architektūros ansambliuose, apleistose betoninėse erdvėse, nei koncertų salėje... Apie bažnyčią, tikruosius Dievo namus, galvojau, kai rinkausi tembras, instrumentų sudėtį, simbolius, žinodama, kad kiekvieną dieną čia skleidžiasi šviesios mintys ir malda. Bet... niekada negali sakyti niekada.

